

Nadväzujúca právna analýza k nezávislému zisťovaniu

podľa § 1 ods. (2) písm. g) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

V nadväznosti na stanovisko Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len ako „Ministerstvo vnútra SR“) k právnej analýze Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej len ako „Stredisko“) k zákonu č. 426/2020 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len ako „novela zákona o sociálnom poistení“), v ktorej Stredisko dospelo k právnomu názoru o protiústavnosti nižšej sumy tehotenskej dávky pre zamestnankyne, na ktoré sa vzťahuje zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len ako „zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov“) v porovnaní s ostatnými zamestnankyňami, Stredisko vydáva nadväzujúcu právnu analýzu.

Stanovisko Ministerstva vnútra SR

Ministerstvo vnútra SR uviedlo k predmetnému nezávislému zisťovaniu Strediska nasledovné stanovisko: *„Jedným z dôvodov, prečo nemôže byť výška tehotenského podľa zákona č. 328/2002 Z. z. určená rovnako ako v zákone č. 461/2003 Z. z., je používanie odlišných mechanizmov na určenie základu pre výpočet dávok nemocenského zabezpečenia/poistenia. Kým v zákone č. 461/2003 Z. z. sa výška nemocenských dávok odvíja od dosiahnutých vymeriavacích základov (hrubých príjmov) v rozhodujúcom období, v zákone č. 328/2002 Z. z. sa nemocenské a materské určuje z čistého denného služobného platu policajta a vojaka. Práve zásadná odlišnosť v mechanizme určenia základu na výpočet dávok nemocenského zabezpečenia/poistenia v oboch systémoch viedla k návrhu na určenie výšky tehotenského pevnou sumou, poskytovanou mesačne.*

Zastávame dokonca názor, že takýto spôsob určenia výšky tehotenského je pre tehotné policajtky a vojačky výhodnejší. Ak totiž v rámci úpravy podľa zákona č. 461/2003 Z. z. vznikne nárok na tehotenské napr. 30. apríla 2021, tehotnej zamestnankyni sa za mesiac apríl vyplatí tehotenské len za tento jeden deň približne v sume 7, 20 eura. Avšak tehotnej policajtky alebo vojačke pri rovnakom dni vzniku nároku na tehotenské bude vyplatená plná suma, teda 200 eur. Rovnako pri skončení tehotenstva, ak tehotnej zamestnankyni skončí tehotenstvo napríklad 1. júna 2021, bude jej poskytnuté tehotenské len za tento jeden deň. Tehotnej policajtky alebo vojačke sa však aj za tento jeden, posledný „tehotenský“ deň, poskytne plná mesačná suma tehotenského, teda 200 eur.“

Nadväzujúca právna analýza

V rámci reakcie na vyššie uvedené stanovisko Ministerstva vnútra SR Stredisko uvádza, že v zmysle medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, pri právnej ochrane rodiny ako základnej jednotky spoločnosti nemožno diferencovať medzi tehotnými ženami pri samotnom nároku na predmetnú dávku, ako ani pri stanovení výšky jej sumy. Európska sociálna charta vyjadruje v čl. 16 „Právo rodiny na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu“, v zmysle ktorého „Na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na plný rozvoj rodiny ako základnej jednotky spoločnosti sa zmluvné strany zaväzujú podporovať hospodársku, právnu a sociálnu ochranu rodinného života takými prostriedkami, ako sú sociálne a rodinné dávky, finančné opatrenia, obstaranie bývania rodiny, pomoc mladým manželstvám alebo inými vhodnými prostriedkami.“ V zmysle čl. 25 ods. (2) Všeobecnej deklarácie ľudských práv „Materstvo a detstvo majú nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc.“

V zmysle čl. 10 ods. 1 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach „Najširšia možná ochrana a pomoc by sa mala poskytnúť rodine, ktorá je prirodzenou a základnou jednotkou spoločnosti, najmä na jej založenie a počas, keď zodpovedá za starostlivosť a výchovu maloletých detí.“ V zmysle čl. 10 ods. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach „Osobitná ochrana by sa mala poskytovať matkám v priebehu primeraného obdobia pred narodením a po narodení dieťaťa.“

V zmysle čl. 11 ods. 1 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach „Štáty, zmluvné strany paktu, uznávajú právo každého jednotlivca na primeranú životnú úroveň pre neho a jeho rodinu, zahrňujúce dostatočnú výživu, šatstvo, byt, a na neustále zlepšovanie životných podmienok.“ Stredisko si v nadväznosti na predmetný článok dovoľuje poukázať, že v zmysle dôvodovej správy novely zákona o sociálnom poistení je účelom novej tehotenskej dávky zabezpečenie príjmu na úhradu zvýšených výdavkov spojených s tehotenstvom, akými sú napr. strava, ošatenie, zdravotná starostlivosť a riešenie problematiky demografického vývoja. Vzhľadom na účel tehotenskej dávky, ktorý je jednotný pre tehotné ženy bez ohľadu na to, či sa na ne vzťahuje zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ďalej len ako „zákon o sociálnom poistení“) alebo zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov alebo ide o študentky, Stredisko zastáva právny názor, že stanovovať výšku sumy tehotenskej dávky, ako aj samotný nárok na predmetnú dávku v závislosti od nemocenského poistenia je v rozpore s vyššie uvedenými medzinárodnými zmluvami, ako aj s Ústavou Slovenskej republiky (ďalej len ako „Ústava SR“).

Stredisko si dovoľuje uviesť, že predložené prípady Ministerstva vnútra SR, ktoré môžu nastať pri vzniku nároku na tehotenské, ako aj pri skončení tehotenstva, na základe ktorých Ministerstvo vnútra SR zastáva názor, že takýto spôsob určenia výšky tehotenského je pre tehotné policajtky a vojačky dokonca výhodnejší, sú špecifické a vzťahujú sa len na obdobie vzniku nároku na tehotenské a skončenie tehotenstva. Predložené prípady neospravedlňujú skutočnosť, že tehotné ženy budú poberať rozdielnu výšku tehotenskej dávky od 13. týždňa tehotenstva až po skončenie tehotenstva resp. počas trvania tehotenstva. Ministerstvo vnútra SR vo svojom stanovisku podľa názoru Strediska predkladá naratív špecifických situácií, ktoré môžu nastať. Stredisko zdôrazňuje, že účel tehotenskej dávky je rovnaký pre každú tehotnú ženu a prípady, ktoré uvádza Ministerstvo vnútra SR vo svojom stanovisku nevyvracajú právny názor Strediska o protiústavnosti rozdielnej výšky tehotenskej dávky.

Novela zákona o sociálnom poistení upravuje nárok na tehotenskú dávku pre nasledujúce skupiny tehotných žien: 1) tehotné ženy, na ktoré sa vzťahuje zákon o sociálnom poistení, 2) tehotné ženy, na ktoré sa vzťahuje zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov, 3) študentky. Stredisko v právnej analýze k novele zákona o sociálnom poistení, v ktorej dospelo k právnomu názoru o protiústavnosti rozdielnej výšky tehotenskej dávky pre ženy v závislosti od ich zamestnania, nerozoberalo ďalšiu skupinu tehotných žien, ktoré majú nárok na tehotenskú dávku. Predstavujú ju tehotné študentky, ktoré majú nárok na tehotenské štipendium v sume 200 eur mesačne rovnako ako tehotné ženy, na ktoré sa vzťahuje zákon o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov. Tehotné študentky, rovnako ako aj policajtky, či vojačky majú nárok na nižšiu sumu tehotenskej dávky oproti tehotným ženám, na ktoré sa vzťahuje zákon o sociálnom poistení.

Ďalšou skupinou žien, ktoré však nemajú nárok na tehotenskú dávku sú tehotné ženy, ktoré nespĺnia základnú podmienku pre nárok na túto dávku, a to existenciu nemocenského poistenia v deň vzniku dôvodu na poskytnutie dávky, najmenej 270 dní nemocenského poistenia v posledných dvoch rokoch pred vznikom dôvodu na poskytnutie tejto dávky. Pri SZČO podmienku zaplatenia poistného na nemocenské poistenie včas a v správnej výške. Automaticky sú tak vylúčené tieto skupiny tehotných žien, čo je vzhľadom na vyššie uvedený účel tehotenskej dávky v rozpore s Ústavou SR. Všetky tehotné ženy, žijúce na území Slovenskej republiky, majú rovnoprávne postavenie pred zákonom, ktoré im zaručuje samotná Ústava SR. Znevýhodňovanie konkrétnych skupín tehotných žien v závislosti od zaplateného nemocenského poistenia je neprípustne disproporčné a významnou mierou zasahuje do práva tehotných žien na rovnosť pred zákonom.

Stredisko konštatuje, že samotná podmienka nároku na tehotenskú dávku, ktorá sa viaže na existenciu nemocenského poistenia, je protiústavná vzhľadom na zmysel tehotenskej dávky. Stredisko dopĺňa, že nemocenské poistenie slúži na zabezpečenie príjmu v prípade straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti v dôsledku dočasnej pracovnej

neschopnosti, potreby ošetrovania alebo opatrovania, tehotenstva a materstva. Z nemocenského poistenia sa poskytujú nasledovné nemocenské dávky: nemocenské, ošetrovné, vyrovnávacia dávka, materské.¹ Ako už bolo vyššie uvedené, účelom tehotenskej dávky je zabezpečenie príjmu na úhradu zvýšených výdavkov spojených s tehotenstvom, akými sú napr. strava, ošatenie alebo zdravotná starostlivosť. Stredisko zastáva právny názor, že účel nemocenských dávok poskytovaných z nemocenského poistenia a tehotenskej dávky je rozdielny a z tohto dôvodu Stredisko neidentifikovalo legitímny dôvod, na základe ktorého sa má nárok na tehotenskú dávku odvíjať od zaplateného nemocenského poistenia.

Záver

Napriek reakcii Ministerstva vnútra SR Stredisko zotrváva na svojom stanovisku a považuje novelu zákona o sociálnom poistení, ktorá upravuje podmienky vzniku nároku a výšky tehotenskej dávky vzhľadom na jej účel za protiústavnú. Stredisko zastáva právny názor, že stanoviť nárok na tehotenskú dávku v závislosti od existencie nemocenského poistenia je v rozpore s uvedenými medzinárodnými zmluvami, ako aj s Ústavou SR. Stredisko konštatuje, že predložené prípady Ministerstva vnútra SR, ktoré môžu nastať pri vzniku nároku na tehotenské, ako aj pri skončení tehotenstva, sú špecifické a nepredstavujú legitímny dôvod, ktorý by ospravedlňoval skutočnosť, že tehotné ženy budú poberať rozdielnu výšku tehotenskej dávky počas trvania tehotenstva.

S pozdravom

PhDr. Silvia Porubánová
výkonná riaditeľka

¹ Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/socialne-poistenie/nemocenske-poistenie/>